

HEMŞİRELİK VE EBELİK ÖĞRENCİLERİNİN GENİTAL HİJYEN HAKKINDA BİLGİ DÜZEYLERİ VE GENİTAL HİJYEN DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ THE LEVEL OF KNOWLEDGE OF NURSING AND MIDWIFERY STUDENTS ABOUT GENITAL HYGIENE AND GENITAL HYGIENE BEHAVIORS

Özlem KARABULUTLU¹, Burcu AŞKIN²

¹Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kars, Türkiye

² Uzm. Hemşire, Buca Seyfi Demirsoy Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İzmir, Türkiye

Özet

Amaç: Araştırma, hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin genital hijyen hakkında bilgi düzeyleri ve genital hijyen davranışlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve yöntem: Araştırma kesitsel olarak Nisan-Mayıs 2021 tarihleri arasında Türkiye'nin doğusundaki bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde öğrenim gören 254 hemşirelik ve ebelik öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri "Kişisel Bilgi Formu" ile toplanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler ve Pearson Ki-Kare testi kullanılmıştır.

Bulgular: Öğrencilerin %52.4'ünün ebelik bölümü öğrencisi olduğu, %83.1'inin genital hijyenle ilgili bilgi aldıkları ve bilgi kaynağı olarak da %52'sinin okuldan bilgi aldıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin %70.5'i alaturka tuvalet kullandığını, %40.6'sı tuvaletten önce ve sonra el yıkadığını, %78.3'ü perine temizliğini önden arkaya doğru yaptığını, %91.7'si pamuklu iç çamaşır tercih ettiklerini ve %55.5'i 2 günde 1 kez iç çamaşırını değiştirdiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin %60.2'si günde 2-3 kez ped değiştirdiğini belirtmiştir. Öğrencilerin genital hijyen davranışları ile bölümler ve sınıflar karşılaştırıldığında istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır ($p<0.05$).

Sonuç: Araştırmada öğrencilerin, genital hijyen uygulamalarını bildikleri ve uyguladıkları görülmüş olup tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlıklarının, iç çamaşır ve ped değiştirme sıklıklarının istenik düzeyde olmaması dikkat çekmiştir. Hijyen eğitim programlarının okullarda daha da geliştirilerek genital hijyen uygulamalarını da kapsamı ve tüm öğrencilerin eğitim programına dahil edilmesi sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hemşirelik, Ebelik, Genital hijyen, Davranış

Abstract

Objective: The research was conducted in order to determine the knowledge levels and genital hygiene behaviors of nursing and midwifery students about genital hygiene.

Materials and methods: The research was carried out cross-sectional study between April and May 2021. with the participation of 254 nursing and midwifery students studying at the Faculty of Health Sciences of a university in the east of Turkey. Research data were collected with a "Personal Information Form". Descriptive statistics and Pearson Chi-square test were used in the analysis of the data.

Results: It was determined that 52.4% of the students were midwifery students, 83.1% of them got information about genital hygiene and 52% of them got information from school as a source of information, 70.5% of the students use the Turkish style toilet. 40.6% wash their hands before and after the toilet, 78.3% clean the perineum from front to back, 91.7% prefer cotton underwear. 55.5% drink it once every 2 days. He stated that they changed their clothes, 60.2% of the students stated that they change pads 2-3 times a day. When students' genital hygiene behaviors were compared with departments and classes, it was found to be statistically significant ($p<0.05$).

Conclusion: In the study, it was observed that the students knew and applied genital hygiene practices and it was noteworthy that their hand washing habits before and after the toilet. and the frequency of changing underwear and pads were low. Hygiene education programs should be further expanded in schools to include genital hygiene practices and target all students.

Key words: Nursing, Midwifery, Genital hygiene, Behavior.

ORCID ID: Ö.K. 0000-0001-5307-5186; B.A. 0000-0001-8260-4286

Sorumlu Yazar: Doç. Dr. Özlem KARABULUTLU

Kafkas Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Kars, Türkiye

E-mail: okarabulutlu@gmail.com

Geliş tarihi/ Date of receipt: 16.09.2023

Kabul tarihi / Date of acceptance: 05.12.2023

GİRİŞ

Üreme sağlığı kavramının 1994 yılında ilk kez Kahire’de yapılan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda (ICPD International Conference on Population and Development) tanımı yapılmış ve tüm dünyada kabul görmüştür. Üreme sağlığı; üreme sistemi, işlevleri ve süreci ile ilgili sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, tüm bunlara ilişkin fiziksel, mental ve sosyal yönden tam bir iyilik halinin olması; insanların doyurucu ve güvenli bir cinsel yaşam ve üreme yeteneğine, üreme özgürlüğüne sahip olmaları demektir (1). Bu tanıma göre kadınların gebelik ve doğum ile ilgili problemlerinin yanında üreme organları ile ilgili sorunları da üreme sağlığı sorunları arasında yer almaktadır. Üreme organları ile ilgili sorunlar kadında fiziksel ve sosyal problemlere yol açıp yaşamı olumsuz etkileyebilmektedir (2).

Kadın sağlığı toplum sağlığı için önemli bir konudur. Çünkü sağlıklı ve bilinçli bir kadın sağlıklı gebelik geçirir, sağlıklı çocuklar dünyaya getirir ve bunun sonucunda sağlıklı bir toplum oluşur (2). Kişisel hijyen ve üreme sağlığı davranışları kişinin, sosyoekonomik ve kültürel durumu, inanç ve alışkanlıklarına göre değişiklik gösterdiğinden, yeterince bilgilendirilmeyen yanlış uygulamaları öğrenen birey gelecek kuşaklara da aynısını aktaracak ve toplum sağlığı etkilenecektir (3). Bu nedenlerle kadınlar hangi yaşta olursa olsun bu davranışların kazandırılması önemlidir (4).

Kadın yaşam boyu değişip gelişerek farklı dönemlerden geçer ve farklı yaş dönemlerinde farklı sağlık sorunlarıyla karşılaşır. Bunlardan biri de adolesan dönemidir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 15-24 yaş grubunu adolesan grubu olarak tanımlamaktadır (5). Bu dönem üreme sağlığı ilgili sorunların hızla arttığı bir dönem olup ortaya çıkabilecek problemler yaşamlarında büyük yer tutar. En sık rastlanan sorunlardan biri genital sistem enfeksiyonlarıdır. Ancak bu yaş grubunda üreme sağlığı ile ilgili sorunların daha az olduğu düşünülmekte olup oluşabilecek sorunlar göz ardı edilmekte yanlış uygulamalar

ve bilgisizlik sorun riskini arttırmaktadır (5). Bu dönem bireylere kişisel hijyen davranışları ve üreme sağlığı davranışları kazandırmada önemlidir (3).

Genital bölgenin dış ortamla teması olmadığından vücudun en sıcak ve nemli bölgesi olup enfeksiyonlar açısından hassastır. Ayrıca anüs, vajina ve üretranın anatomik olarak yakın olması, üretranın kısa olması ve yanlış temizlik uygulamaları da enfeksiyonlar için diğer olumsuz sebeplerdir (6). Düşük sosyoekonomik düzey, çevresel etmenler, ilaç kullanımları, kronik hastalıklar, sigara-alkol kullanımı, yanlış cinsel davranışlar da genital yol enfeksiyonlarıyla karşılaşmakta etkilidir (7).

Genital hijyen uygulamalarını yanlış, yetersiz ya da hiç yapılmadığı durumlarda genital sistem enfeksiyonları riski yüksektir. Kadınların genital enfeksiyon belirtilerini tanıması, normal olan durumları bilmesi ve anormal durumlarda ne yapması gerektiği hakkında bilgi sahibi olması enfeksiyonların erken teşhisi ve tedavisi açısından önemlidir. Yurt, apart gibi toplu yaşanan yerler kadınların genital hijyen uygulamalarını olumsuz etkileyebilmektedir (8).

Rahman ve Ozan (9) vajinal akıntı şikâyeti ile polikliniğe başvuran kadınlarla ilgili yaptığı çalışmada kadınların eğitim yetersizliği ve utanma sebebiyle sağlık kuruluşlarına başvurmadığı ve geciktiğini belirtmiştir. Gedik (3) adolesanlarla yapmış olduğu çalışmada eğitim öncesi ve sonrası karşılaştırılmış ve verilen eğitimin hijyen davranışlarında etkin olduğu görülmüştür. Karadeniz ve ark. (10) çalışmasında genital hijyen eğitimi alan kadınların genital hijyen puanlarının eğitim almayan kadınlardan yüksek olduğu bulmuşlardır. Türkmen ve Karagüzel (5) yaptıkları çalışma ile adolesan dönemde verilen genital hijyen eğitiminin hijyen tutumunu olumlu etkilediğini bulmuşlardır. Er Güneri ve Şen (11) öğrenci hemşireler ile genital hijyen farkındalıkları ile ilgili yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin farkındalık düzeylerinin yüksek olduğunu ancak genital hijyen ve

davranışları konusunda uygulamada yetersiz olduklarını bulmuşlardır. Öğrencilerin vajinal akıntı ve kaşıntı durumlarında yeterli önemin verilmediğini ve sağlık kuruluşlarına başvurmanın düşük olduğunu belirtmişlerdir. Bulut ve ark. (4) yaptıkları çalışmada hemşirelik öğrencilerine kaldıkları yer, anne baba eğitim düzeyi, genital hijyen davranışları ile ilgili sorular sormuşlardır. Yapılan çalışmada öğrencilerin genital hijyen davranışlarında eksiklikler bulunmuş ve ilerde toplum sağlığı açısından önemli görevi olacak olan hemşirelik öğrencilerinin genital hijyen konusunda yeterli eğitim alması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğrenci ebe ve hemşirelerin, genital hijyen ile ilgili doğru uygulamaları bilerek uygulamaları ve sağlıklı yaşam biçimi davranışına dönüştürmeleri hem birey olarak kendi sağlıklarını, hem de bilgili ve bilinçli ebe/hemşire olarak hizmet sunacakları toplumun sağlığını koruma ve geliştirmede oldukça önemlidir (12,13). Bu bilgilerden yola çıkarak araştırma, hemşirelik ve ebeklik öğrencilerinin genital hijyen hakkında bilgi düzeyleri ve genital hijyen davranışlarının belirlenmesini amaçlamıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Türü

Bu araştırma tanımlayıcı ve kesitsel türde yapılmış bir çalışmadır.

Araştırmanın Yapıldığı Yer ve Zaman

Araştırma Nisan-Mayıs 2021 tarihleri arasında Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde eğitim ve öğrenim gören hemşirelik ve ebeklik öğrencileri ile yapılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Tanımlayıcı ve kesitsel tipte yapılan çalışmanın evrenini, Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nde hemşirelik ve ebeklik bölümlerinde eğitim gören 713 kadın öğrenci oluşturmuştur. Örneklem grubunu ise; Nisan-Mayıs 2021 tarihleri arasında çalışmaya gönüllü olarak katılan 254 kadın öğrenci (Hemşirelik 121, Ebeklik 133) oluşturmuştur.

Araştırmanın Değişkenleri

Öğrencilere ait demografik özellikler araştırmanın bağımsız değişkenini, eğitim

alınan bölümün ve sınıf düzeyinin genital hijyene yönelik bilgi ve davranışlar üzerine etkisi araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturmuştur.

Veri Toplama Araçları

Veri toplamada araştırmacı tarafından literatür taraması yapılarak (4, 14-16) öğrencilerin tanıtıcı özelliklerini, genital hijyen uygulamaları hakkında bilgi düzeyleri ve genital hijyen uygulamaları ortaya koyan 41 sorudan (yaş, sınıf, ailenin eğitim düzeyi, yaşadıkları yer, genital hijyen uygulamalarına yönelik eğitim alıp almadıkları, iç çamaşırı türü ve temizleme şekilleri, duş alma ve menstrüasyonla ilgili uygulamaları vb.) oluşan "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, Nisan- Mayıs 2021 tarihleri arasında pandemiden dolayı anket aracılığıyla online olarak toplanmıştır. Google form üzerinden ve araştırmacı tarafından araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, gönüllü olanlar araştırmaya dâhil edilmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verilerin analizi SPSS 20.0 paket programı ile yapılmıştır. Veri analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, yüzde parametreleri ve ki kare testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı'ndan 02.04.2021 Tarih ve 2021\163 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden 14.04.2021 Tarih ve 10926 sayılı kurum izni alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilerek "Bilgilendirilmiş Onam" ilkesi, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyenlerin alınması ile de "Özerkliğe Saygı" ilkesini içeren etik ilkeler yerine getirilmiştir. Araştırmada Helsinki Bildirgesinde yer alan etik ilkelere uyulmuştur.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin %54.7'sinin 18-21 yaş aralığında olduğu, %97.2'sinin bekâr, %32.3'ünün 2.sınıfta, %52.4'ünün ebelik bölümü öğrencisi olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %83.9'u evde ailesiyle birlikte yaşadığını, %79.1'i çekirdek aile tipine ve %61.4'ü gelirin giderine eşit olduğunu ifade ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin %54.7'sinin babası ve %43.3'ünün annesi ilkökul mezunudur. Annelerin büyük bir çoğunluğu (%85.4) ev hanımı iken babaların %33.9'unun serbest meslek yaptığı saptanmıştır.

Tablo 1'de öğrencilerin genital hijyen ile ilgili bilgi durumları ve davranışlarına yönelik sorulara verilen cevapların dağılımları incelendiğinde; Öğrencilerin %83.1'i bilgi aldıklarını, bilgi kaynağı olarak %52'si okuldan, %9.4'ü aileden bilgi aldıklarını ve %96.9'u genital hijyenle ilgili bilgi alınması gerektiğini düşündüğünü ifade ettiği belirlenmiştir. Öğrencilerin %47.6'sı 2 günde 1 kez, duş aldıklarını, %45.7'si günde 8-10 kez ellerini yıkadıklarını, %70.5'i alaturka tuvalet kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin %40.6'sı tuvaletten önce ve sonra ellerini yıkadığını ve %58.7'si tuvaletten sonra ellerini yıkadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %67.3'ü su ve tuvalet kâğıdı kullandığını, %78.3'ü perine temizliğini önden arkaya doğru yaptığını ve %44.9'u genital bölgedeki tüyleri temizlemede jilet kullandığını belirtmiştir. Öğrencilerin %64.2'si iç çamaşır seçiminde renk tercihi olarak renkli iç çamaşır tercih ettiklerini, %91.7'si de iç çamaşır kumaş tercihinde pamuklu iç çamaşır tercih ettiklerini belirtmiştir. Öğrencilerin %55.5'i 2 günde 1 kez iç çamaşırını değiştirdiklerini, %65.7'si çamaşır makinesinde diğer kıyafetleriyle ve %59.1'i 60 derecede yıkadığını belirtmiştir. Öğrencilerin %78'i vajinal akıntının normal bir durum olduğunu ifade ederken mevcut akıntının özelliği sorulduğunda %68.1'i az miktarda, berrak, kokusuz ve renksiz olduğunu belirtmiştir. Vajinal akıntılarında bir değişiklik olduğunda öğrencilerin %57.4'ü doktora gittiğine, %38.6'sı hiçbir şey yapmadıklarını

ifade etmiştir. Öğrencilerin %70.1'i günlük ped kullanmadıklarını fakat menstrüasyon döneminde %94.9'u hazır ped kullandıklarını belirtmiştir. Öğrencilerin %60.2'si günde 2-3 kez ped değiştirdiğini, %82.7'si menstrüasyon döneminde duş aldığını, %68.1'i ayakta duş aldığını ve %93.3'ü genital bölgede kozmetik ürün kullanmadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin %52.4'ü dengeli beslendiği ve %55.5'i günlük 1-2 litre arası su tükettiklerini ifade etmiştir.

Tablo 2'de araştırmaya katılan öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının bölümlerine göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu, alınan bilginin kaynağı, banyo yapma sıklığı, tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı, genito üriner temizliğinin hangi yöne doğru yapıldığı, iç çamaşır renk durumu, vajinal akıntıda değişiklik olma durumunda ne yapıldığı, menstrüasyon döneminde duş alma durumu ve duşun alınma şekli ile bölümler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < 0.05$). Ancak, genital hijyen ile ilgili bilgi alınması gerektiğini düşüncesi, kullanılan tuvalet tipi, genital bölge temizliğinde ne kullanıldığı, genital bölge tüylerinin temizliğinde ne kullanıldığı, iç çamaşır kumaş tercihi, iç çamaşır değiştirme sıklığı, iç çamaşır temizliğinin nasıl yapıldığı, iç çamaşır yıkama derecesi, vajinal akıntının ne anlama geldiği, akıntı özelliği, günlük ped kullanma durumu, menstrüasyon döneminde hazır ped kullanma durumu, menstrüasyon döneminde ped değiştirme sıklığı, genital bölgeye kozmetik ürün kullanma durumu, beslenme alışkanlığı ve günlük su tüketme durumu ile bölümler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p > 0.05$). Ebelik öğrencileri katılımı fazladır ve bilgiyi doğru şekilde anlayıp uygulamaktadırlar.

Tablo1. Öğrencilerin Genital Hijyen Hakkındaki Bilgilerinin ve Davranışlarının Dağılımları (n=254)

Sorular	n	%
Daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu	211	83.1
Evet	43	16.9
Hayır		
Genital hijyen ile ilgili bilgi alınan kaynak	24	11.3
Aile	35	16.5
İnternet	132	62.5
Okul	20	9.7
Sağlık personeli		
Genital hijyen ile ilgili bilgi alınması gerektiğini düşünme durumu	246	96.9
Evet	8	3.1
Hayır		
Banyo yapma sıklığı		
Günde 1 kez	21	8.3
2 Günde 1 kez	121	47.6
3-4 Günde 1 kez	105	41.3
Haftada 1 kez	7	2.8
Kullanılan tuvalet tipi		
Alaturka	179	70.5
Klozet	75	29.5
Tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı		
Dikkat etmiyorum	2	0.7
Tuvaletten önce ve sonra	103	40.6
Tuvaletten sonra	149	58.7
Genital bölge temizliğinde kullanılan malzeme		
Sadece su	46	18.1
Su ve tuvalet kağıdı	171	67.3
Su, sabun ve tuvalet kağıdı	31	12.2
Tuvalet kağıdı	6	2.4
Taharetlenme/ perine temizliği yönü	39	15.4
Arkadan öne	16	6.3
Dikkat etmiyorum	199	78.3
Önden arkaya		

Tablo1. Öğrencilerin Genital Hijyen Hakkındaki Bilgilerinin ve Davranışlarının Dağılımları (n=254)

Sorular	n	%
Genital bölge tüylerini temizlemede kullanılan yöntem	64	25.2
Ağda	114	44.9
Jilet	24	9.4
Tüy Dökücü Krem	7	2.8
Eldiven	45	17.7
Epilasyon		
İç çamaşırında renk tercihi durumu	91	35.8
Beyaz	163	64.2
Renkli		
İç çamaşırı kumaş tercihi durumu		
Pamuklu	233	91.7
Saten	8	3.1
Sentetik/Naylon	13	5.2
İç çamaşırı değiştirme sıklığı		
2 günde 1 kez	141	55.5
3 günde 1 kez	1	0.4
Günde 1 kez	84	33.1
Günde 2 kez	15	5.9
Haftada 1 kez	13	5.1
İç çamaşırı temizliği		
Çamaşır makinesinde diğer kıyafetlerimden ayrı	59	23.2
Çamaşır makinesinde diğer kıyafetlerimle Elimde	167	65.7
İç çamaşırı temizliğinde derece ayarı		
30-40 derecede	79	31.1
60 derecede	150	59.1
90 derecede	25	9.8
Vajinal akıntının anlamı	198	78.0
Normal bir durum	25	9.8
Olmaması gerekir	31	12.2
Sağlık sorunu		

Tablo1.Devamı. Öğrencilerin Genital Hijyen Hakkındaki Bilgilerinin ve Davranışlarının Dağılımları (n=254)

Sorular	n	%
Mevcut akıntı özelliği		
Az miktarda. berrak.	173	68.1
kokusuz ve renksiz		
Beyaz renkli ve süt kıvamında	69	27.2
Grimsi ve kötü kokulu	2	0.8
Yeşilimsi sarı renkte ve kötü kokulu	10	3.9
Vajinal akıntıda değişiklik durumunda yapılanlar		
Bir değişiklik olmadı bu zamana kadar	3	1.2
Genital hijyene dikkat ederim	5	2.0
Doktora giderim	146	57.4
Hiçbir şey yapmam	98	38.6
İnternette araştırıyorum	2	0.8
Günlük ped kullanma durumu		
Evet	76	29.9
Hayır	178	70.1
Menstrüasyon döneminde hazır ped kullanma durumu		
Evet	241	94.9
Hayır	13	5.1
Menstrüasyon döneminde ped değiştirme sıklığı		
Günde 1 kez	27	10.6
Günde 2-3 kez	153	60.2
Günde 4-5 kez	53	20.9
Günde 6 kez	8	3.1
Kullanmıyorum	13	5.1
Menstrüasyon döneminde duş alma durumu		
Evet	210	82.7
Hayır	44	17.3
Menstrüasyon döneminde duş alışı şekli		
Almıyorum	44	17.3
Ayakta	173	68.1
Oturarak	37	14.6

Tablo1.Devamı. Öğrencilerin Genital Hijyen Hakkındaki Bilgilerinin ve Davranışlarının Dağılımları (n=254)

Sorular	n	%
Genital bölgeye herhangi bir kozmetik ürün kullanma durumu		
Genital temizleme jeli	2	0.8
Islak mendil	7	2.8
Kullanmıyorum	237	93.3
Nemlendirici krem	5	2.1
Beslenme alışkanlığı		
Dengeli	133	52.4
Karbonhidrattan zengin	74	29.1
Proteinden zengin	32	12.6
Yağdan zengin	15	5.9
Günlük tüketilen su miktarı		
1 Litreden az	69	27.2
1-2 Litre	141	55.5
2 Litreden fazla	44	17.3

Sorular	Ebelik (n=133)		Hemşirelik (n=121)		χ^2
	n	%	n	%	
İç çamaşırı değiştirme sıklığı					
Günde 1 kez	52	39.1	33	27.3	0.168
Günde 2 kez	9	6.8	6	5.0	
2 günde 1 kez	66	49.5	74	61.2	
3 günde 1 kez	1	0.8	0	0.0	
Haftada 1 kez	5	3.8	8	6.5	
İç çamaşırı temizliği, yıkama şekli					
Çamaşır makinesinde diğer kıyafetlerimden ayrı	32	24.1	27	22.3	0.076
Çamaşır makinesinde diğer kıyafetlerimle	81	60.9	86	71.1	
Elimde	20	15.0	8	6.6	
İç çamaşırı temizliğinde derecede ayarı					
30-40 derecede	39	29.3	40	33.1	0.789
60 derecede	80	60.2	70	57.9	
90 derecede	14	10.5	11	9.1	
Vajinal akıntının anlamı					
Normal bir durum	102	76.7	96	79.3	0.723
Olmaması gerekir	15	11.3	10	8.3	
Sağlık sorunu	16	12.0	15	12.4	
Mevcut akıntı özelliği					
Az miktarda, berrak, kokusuz ve renksiz	96	72.2	77	63.6	0.255
Beyaz renkli ve süt kıvamında	33	24.8	36	29.8	
Grimsi ve kötü kokulu	0	0.0	2	1.7	
Yeşilimsi sarı renkte ve kötü kokulu	4	3.0	6	5.0	
Vajinal akıntıda değişiklik durumunda yapılanlar					
Bir değişiklik olmadı bu zamana kadar	3	2.3	0	0.0	0.003
Genital hijyene dikkat ederim	4	3.0	1	0.8	
Doktora giderim	88	66.2	58	47.9	
Hiçbir şey yapmam	37	27.7	61	50.5	
İnternette araştırıyorum	1	0.8	1	0.8	
Günlük ped kullanma durumu					
Evet	40	30.1	36	29.8	0.995
Hayır	93	69.9	85	70.2	
Menstrüasyon döneminizde hazır ped kullanma durumu					
Evet	127	95.5	114	94.2	0.645
Hayır	6	4.5	7	5.8	
Menstrüasyon döneminizde ped değiştirme sıklığı					
Günde 1 kez	11	8.3	16	13.2	0.314
Günde 2-3 kez	78	58.6	75	62.0	
Günde 4-5 kez	34	25.6	19	15.7	
Günde 6 kez	4	3.0	4	3.3	
Kullanmıyorum	6	4.5	7	5.8	
Menstrüasyon döneminde duş alma durumu					
Evet	120	90.2	90	74.4	0.001
Hayır	13	9.8	31	25.6	

Tablo 2. Öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının bölümlerine göre karşılaştırılması (n=254)

Sorular	Ebelik (n=133)		Hemşirelik (n=121)		X ²
	n	%	n	%	
Daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu					
Evet	120	90.2	91	75.2	0.001
Hayır	13	9.8	30	24.8	
Genital hijyen ile ilgili bilgi alınan kaynaklar					
Aile	14	11.7	10	11.0	0.002
İnternet	13	10.8	22	24.1	
Okul	82	68.3	50	55.0	
Sağlık personeli	11	9.2	9	9.9	
Genital hijyen ile ilgili bilgi alınması gerektiğini düşünme durumu					
Evet	128	96.2	118	97.5	0.560
Hayır	5	3.8	3	2.5	
Banyo yapma sıklığı					
Günde 1 kez	15	11.3	6	5.0	0.001
2 Günde 1 kez	75	56.4	46	38.0	
3-4 Günde 1 kez	41	30.8	64	52.9	
Haftada 1 kez	2	1.5	5	4.1	
Kullanılan tuvalet tipi					
Alaturka	87	65.4	92	76.0	0.064
Klozet	46	34.6	29	24.0	
Tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı					
Dikkat etmiyorum	0	0.0	2	0.8	0.048
Tuvaletten önce ve sonra	62	46.6	41	40.6	
Tuvaletten sonra	71	53.4	78	58.7	
Genital bölge temizliğinde kullanılan malzeme					
Sadece su	18	13.5	28	23.1	0.135
Su ve tuvalet kâğıdı	98	73.7	73	60.3	
Su, sabun ve tuvalet kâğıdı	14	10.5	17	14.0	
Tuvalet kâğıdı	3	2.3	3	2.5	
Taharetlenme/perine temizliğinin yönü					
Önden arkaya	112	84.2	87	71.9	0.048
Arkadan öne	16	12.0	23	19.0	
Dikkat etmiyorum	5	3.8	11	9.1	
Genital bölge tüylerini temizlemede kullanılan yöntem					
Ağda	30	22.6	34	28.1	0.746
Jilet	60	45.1	54	44.6	
Tüy Dökücü Krem	12	9.0	12	9.9	
Eldiven	4	3.0	3	2.5	
Epilasyon	27	20.3	18	14.9	
İç çamaşırında renk tercihi					
Beyaz	63	47.4	28	23.1	0.000
Renkli	70	52.6	93	76.9	
İç çamaşırı kumaş tercihini					
Pamuklu	124	93.2	109	90.1	0.243
Saten	5	3.8	3	2.5	
Sentetik/Naylon	4	3.0	9	7.4	

Tablo 2. Devamı. Öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının bölümlerine göre karşılaştırılması (n=254)

Sorular	Ebelik (n=133)		Hemşirelik (n=121)		X ²
	n	%	n	%	
Menstrüasyon döneminde duş alış şekli					
Almıyorum	13	9.8	31	25.6	0.001
Ayakta	104	78.2	69	57.0	
Oturarak	16	12.0	21	17.4	
Genital bölgeye herhangi bir kozmetik ürün kullanma durumu					
Genital temizleme jeli	1	0.8	1	0.8	0.166
Parfüm	0	0.0	3	2.5	
Islak mendil	2	1.4	5	4.1	
Nemlendirici krem	1	0.8	4	3.3	
Kullanmıyorum	129	97.0	108	89.3	
Beslenme alışkanlığı					
Dengeli	79	59.4	54	44.6	0.104
Karbonhidrattan zengin	31	23.3	43	35.5	
Proteinden zengin	16	12.0	16	13.2	
Yağdan zengin	7	5.3	8	6.6	
Günlük tüketilen su miktarı					
1 Litreden az	40	30.1	29	24.0	0.511
1-2 Litre	72	54.1	69	57.0	
2 Litreden fazla	21	15.8	23	19.0	

Tablo 3'te öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının sınıflarına göre karşılaştırılması yapılmıştır. Buna göre daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu, alınan bilginin kaynağı, tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı, genital bölge temizliğinde ne kullanıldığı, genito üriner temizliğinin hangi yöne doğru yapıldığı, iç çamaşırı renk durumu, akıntı özelliği, vajinal akıntıda değişiklik olma durumunda ne yapıldığı, menstrüasyon döneminde duş alma durumu ve duşun alınma şekli ile sınıflar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0.05). Ancak, genital hijyen ile ilgili bilgi alınması

gerektiğini düşüncesi, banyo yapma sıklığı, kullanılan tuvalet tipi, genital bölge tüylerinin temizliğinde ne kullanıldığı, iç çamaşırı kumaş tercihi, iç çamaşırı değiştirme sıklığı, iç çamaşırı temizliğinin nasıl yapıldığı, iç çamaşırı yıkama derecesi, vajinal akıntının ne anlama geldiği, günlük ped kullanma durumu, menstrüasyon döneminde hazır ped kullanma durumu, menstrüasyon döneminde ped değiştirme sıklığı, genital bölgeye kozmetik ürün kullanma durumu, beslenme alışkanlığı ve günlük su tüketme durumu ile sınıflar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmamıştır (p>0,05). Öğrencilerin sınıfları arttıkça, bilgi düzeylerinin arttığı ve daha doğru uygulamalarda buldukları belirlenmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının sınıflarına göre karşılaştırılması(n=254)

Sorular	1. Sınıf (n=69)		2. Sınıf (n=82)		3. Sınıf (n=62)		4. Sınıf (n=41)		X ²
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu									
Evet	49	71.0	63	76.8	58	93.5	41	100.0	0.000
Hayır	20	29.0	19	23.2	4	6.5	0	0.0	
Genital hijyen ile ilgili bilgi alınan kaynak									
Aile	4	5.8	12	14.6	6	9.7	2	4.9	0.000
İnternet	11	15.9	17	20.7	4	6.5	3	7.3	
Okul	24	34.8	28	34.1	47	75.8	33	80.5	
Sağlık personeli	10	14.5	6	7.3	1	1.6	3	7.3	
Genital hijyen ile ilgili bilgi alınması gerektiğini düşünme durumu									
Evet	67	97.1	78	95.1	60	96.8	41	100.0	0.541
Hayır	2	2.9	4	4.9	2	3.2	0	0.0	
Banyo yapma sıklığı									
Günde 1 kez	4	5.8	10	12.2	6	9.7	1	2.4	0.420
2 Günde 1 kez	30	43.5	36	43.9	31	50.0	24	58.6	
3-4 Günde 1 kez	33	47.8	32	39.0	24	38.7	16	39.0	
Haftada 1 kez	2	2.9	4	4.9	1	1.6	0	0.0	
Kullanılan tuvalet tipi									
Alaturka	53	76.8	57	69.5	39	62.9	30	73.2	0.359
Klozet	16	23.2	25	30.5	23	37.1	11	26.8	
Tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı									
Dikkat etmiyorum	2	2.9	0	0.0	0	0.0	0	0.0	0.001
Tuvaletten önce ve sonra	23	33.3	23	28.0	36	58.1	21	51.2	
Tuvaletten sonra	44	63.8	59	72.0	26	41.9	20	48.8	
Genital bölge temizliğinde kullanılan malzeme									
Sadece su	16	23.2	18	22.0	10	16.1	2	4.9	0.019
Su ve tuvalet kâğıdı	43	62.3	45	54.9	48	77.4	35	85.4	
Su, sabun ve tuvalet kâğıdı	9	13.0	15	18.3	3	4.8	4	9.8	
Tuvalet kâğıdı	1	1.4	4	4.9	1	1.6	0	0.0	
Taharetlenme/perine temizliğinin yönü									
Önden arkaya	48	69.6	59	72.0	56	90.3	36	87.8	0.012
Arkadan öne	12	17.4	18	22.0	5	8.1	4	9.8	
Dikkat etmiyorum	9	13.0	5	6.1	1	1.6	1	2.4	
Genital bölge tüylerini temizlemede kullanılan yöntem									
Ağda	21	30.4	16	19.5	18	29.0	9	22.0	0.231
Jilet	27	39.1	40	48.8	27	43.5	20	48.8	
Tüy Dökücü Krem	7	10.1	13	15.9	2	3.2	2	4.9	
Eldiven	0	0.0	2	2.4	3	4.8	2	4.9	
Epilasyon	14	20.3	11	13.4	12	19.4	8	19.5	
İç çamaşırında renk tercihi									
Beyaz	17	24.6	27	32.9	28	45.2	19	46.3	0.039
Renkli	52	75.4	55	67.1	34	54.8	22	53.7	
İç çamaşırı kumaş tercihi									
Pamuklu	60	87.0	76	92.6	58	93.6	39	95.2	0.701
Saten	3	4.3	3	3.7	1	1.6	1	2.4	
Sentetik/Naylon	6	8.7	3	3.7	3	4.8	1	2.4	

Tablo 3.Devamı. Öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının sınıflarına göre karşılaştırılması(n=254)

	1. Sınıf (n=69)		2. Sınıf (n=82)		3. Sınıf (n=62)		4. Sınıf (n=41)		X ²
	n	%	n	%	n	%	n	%	
İç çamaşırını değiştirme sıklığı									
Günde 1 kez	19	27.5	26	31.7	22	35.5	18	43.9	0.076
Günde 2 kez	5	7.2	2	2.4	8	12.9	0	0.0	
2 günde 1 kez	40	58.0	50	61.0	29	46.8	21	51.2	
3 günde 1 kez	0	0.0	0	0.0	0	0.0	1	2.4	
Haftada 1 kez	5	7.2	4	4.9	3	4.8	1	2.4	
İç çamaşırını temizliğini yapma şekli									
Çamaşır makinesinde diğer kıyafetlerimden ayrı	15	21.7	20	24.4	18	29.0	6	14.6	0.064
Çamaşır makinesinde diğer kıyafetlerimle	49	71.0	57	69.5	32	51.6	29	70.8	
Elimde	5	7.3	5	6.1	12	19.4	6	14.6	
İç çamaşırını temizliğinde derece ayarı									
30-40 derecede	23	33.3	25	30.5	15	24.2	16	39.0	0.432
60 derecede	40	58.0	46	56.1	40	64.5	24	58.6	
90 derecede	6	8.7	11	13.4	7	11.3	1	2.4	
Vajinal akıntının anlamı									
Normal bir durum	52	75.4	63	76.8	47	75.8	36	87.8	0.421
Olmaması gerekir	6	8.7	11	13.4	5	8.1	3	7.3	
Sağlık sorunu	11	15.9	8	9.8	10	16.1	2	4.9	
Mevcut akıntı özelliği									
Az miktarda, berrak, kokusuz ve renksiz	38	55.1	51	62.2	53	85.5	31	75.6	0.017
Beyaz renkli ve süt kıvamında	26	37.7	27	32.9	8	12.9	8	19.6	
Griimsi ve kötü kokulu	0	0.0	1	1.2	0	0.0	1	2.4	
Yeşilimsi sarı renkte ve kötü kokulu	5	7.2	3	3.7	1	1.6	1	2.4	
Vajinal akıntıda değişiklik olduğunda yapılanlar									
Bir değişiklik olmadı bu zamana kadar	0	0.0	1	1.2	2	3.2	0	0.0	0.001
Genital hijyene dikkat ederim	0	0.0	1	1.2	2	3.2	2	4.9	
Doktora giderim	29	42.0	43	52.4	47	75.8	27	65.9	
Hiçbir şey yapmam	39	56.5	37	45.2	10	16.2	12	29.2	
İnternette araştırıyorum	1	1.5	0	0.0	1	1.6	0	0.0	
Günlük ped kullanma durumu									
Evet	21	30.4	26	31.7	15	24.2	14	34.1	0.693
Hayır	48	69.6	56	68.3	47	75.8	27	65.9	
Menstrüasyon döneminde hazır ped kullanma durumu									
Evet	66	95.7	79	96.3	57	91.9	39	95.1	0.669
Hayır	3	4.3	3	3.7	5	8.1	2	4.9	
Menstrüasyon döneminde ped değiştirme sıklığı									
Günde 1 kez	10	14.5	9	11.0	6	9.7	2	4.9	0.862
Günde 2-3 kez	39	56.6	52	63.4	33	53.2	29	70.7	
Günde 4-5 kez	14	20.3	16	19.5	16	25.8	7	17.1	
Günde 6 kez	3	4.3	2	2.4	2	3.2	1	2.4	
Kullanmıyorum	3	4.3	3	3.7	5	8.1	2	4.9	
Menstrüasyon döneminde duş alma durumu									
Evet	40	69.6	70	85.4	54	87.1	38	92.7	0.006
Hayır	21	30.4	12	14.6	8	12.9	3	7.3	

Tablo 3. Devamı. Öğrencilerin genital hijyen hakkındaki bilgilerinin ve davranışlarının sınıflarına göre karşılaştırılması(n=254)

	1. Sınıf (n=69)		2. Sınıf (n=82)		3. Sınıf (n=62)		4. Sınıf (n=41)		X ²
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Menstrüasyon döneminde duş alışı şekli									
Almıyorum	21	30.5	12	14.6	8	12.9	3	7.3	0.003
Ayakta	37	53.6	53	64.6	48	77.4	35	85.4	
Oturarak	11	15.9	17	20.7	6	9.7	3	7.3	
Genital bölgeye herhangi bir kozmetik ürün kullanma durumu									
Genital temizleme jeli	0	0.0	2	2.5	0	0.0	0	0.0	0.297
Parfüm	1	1.4	1	1.2	1	1.6	0	0.0	
Islak mendil	4	5.8	1	1.2	0	0.0	2	4.9	
Nemlendirici krem	3	4.3	1	1.2	0	0.0	1	2.4	
Kullanmıyorum	61	88.5	77	93.9	61	98.4	38	92.7	
Beslenme alışkanlığı									
Dengeli	32	46.4	40	48.8	35	56.5	26	63.4	0.315
Karbonhidrattan zengin	20	29.0	27	32.9	15	24.2	12	29.3	
Proteinden zengin	11	15.9	8	9.8	10	16.1	3	7.3	
Yağdan zengin	6	8.7	7	8.5	2	3.2	0	0.0	
Günlük tüketilen su miktarı									
1 Litreden az	12	17.4	29	35.3	17	27.4	11	26.8	0.121
1-2 Litre	40	58.0	45	54.9	35	56.5	21	51.2	
2 Litreden fazla	17	24.6	8	9.8	10	16.1	9	22.0	

TARTIŞMA

Bu araştırma, hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin genital hijyen hakkında bilgi düzeyleri ve genital hijyen davranışlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Yaptığımız araştırmada anne baba eğitim durumlarına bakıldığında baba %54.7, anne %43.3 ilkököl mezunudur. Durmuş ve Zengin (17) yapmış olduğu çalışmada genital hijyen uygulamalarında özellikle anne eğitim düzeyinin önemli olduğu belirtilmiştir. Yapılan çeşitli çalışmalarda da en doğru eğitimin aile ve okulda olacağı belirtilmiştir (14, 18). Anieube ve arkadaşları (19) çalışmalarında menarş öncesi eğitimin, katılımcıların ebeveynlerinin eğitim düzeyi ile anlamlı bir ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Bireyin ilk eğitim aldığı kişilerin anne ve baba olduğu düşünüldüğünde genital hijyen davranışlarında eğitim düzeyi önemli olup çalışmamız bulguları diğer çalışmalarla örtüşmektedir.

Araştırma pandemi döneminde yürütüldüğü için öğrencilerin %83.9'u evde aileleri ile yaşamakta bu durumda tuvalet banyo gibi hijyen alanlarını daha güvenli kılmaktadır. Gelir durumlarına bakıldığında %61.4'ü geliri

gidere eşit olarak belirlenmiştir. Durmuş ve Zengin'in (17) yapmış olduğu çalışmada da sosyoekonomik durumun genital hijyen bilgi düzeyini etkilediği bulunmuştur. Türkmen ve Karagüzel (5) kız öğrenciler ile yapmış olduğu çalışmada sosyoekonomik düzeyi düşük olan öğrencilerin genital hijyen davranışlarının kötü olduğunu belirlemiştir. Çankaya ve Ege (20) evli kadınlarla ilgili yaptığı çalışmada düşük eğitim düzeyi ve geniş aile tipi olan kadınların hijyen davranışlarını düşük bulmuşlardır. Bulgularımız bu çalışma bulgularını destekler niteliktedir. Hamed (21) daha iyi gelirin, hijyen önlemlerini karşılamayı kolaylaştıracağını ve kadınların sağlıkları ile ilgili herhangi bir sorun yaşamaları durumunda sağlık odalarından rahatlıkla yararlanabileceklerini belirtmiştir.

Vajinal akıntı genital enfeksiyonlar açısından belirleyici bir semptom olup anormal durumları tanımak ve fark etmek açısından önemlidir. Araştırmada öğrencilerin %78'i vajinal akıntıyı normal bir durum olarak değerlendirmiş ve %68.1'i vajinal akıntıyı az miktarda berrak ve kokusuz olarak tanımlamıştır. Akıntıda değişiklik durumlarında

%57.4'ü doktora gittiğini %2'si genital hijyene dikkat ettiğini söylemiştir (Tablo 1). Türkmen ve Karagüzel (5) öğrencilerin %43.8'inin vajinal akıntı şikâyetlerinde sağlık kuruluşuna başvurduğunu, Er Güneri ve Şen'in (11) çalışmasında da %40'ı pis kokulu akıntı olduğunda doktora gittiklerini belirtmiştir. Genital hijyen davranışları küçük yaşlarda başlayıp yaşam modeli haline gelmesi önemli olan bir tutumdur. Araştırmamızda %83.1'i genital hijyen ile ilgili eğitim aldığını, %52'si bu bilgiyi okuldan %9.4'ü aileden aldığını ve %96.6'sı genital hijyen ile ilgili eğitim alınması gerektiğini belirtmişlerdir (Tablo 1). Bilgiç ve arkadaşlarının (14) yaptığı çalışmada katılımcıların %40.4'ü bilgi almadıklarını, Ünsal ve arkadaşlarının (22) çalışmasında da %59.9'u bilgi almadığını belirtmiştir. Araştırma hemşirelik ve ebelik öğrencileri ile yapıldığı için bilgiyi okuldan alma durumu daha yüksek olmuş olabileceği düşünülmektedir.

Genital bölge anatomik yapısı nedeniyle enfeksiyonlara yatkındır. Bu nedenle kullanılan iç çamaşırı özellikleri, yıkama koşulları, değiştirme sıklığı önemlidir. Dar olmayan beyaz pamuklu iç çamaşırı kullanılmalı, yüksek derecede yıkanmalı ve sık değiştirilmelidir. Araştırmamızda %64.2'si renkli, %91.7'si pamuklu iç çamaşırı kullandığını, %55.5'i 2 günde 1 kez, %33.1'i günde 1 kez değiştirdiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %65.7'si iç çamaşırını çamaşır makinesinde diğer kıyafetler ile birlikte ve %59.1'i 60 derecede yıkamaktadır (Tablo 1). Gedik'in (3) çalışmasında eğitim öncesi pamuklu iç çamaşırı kullanma durumu %61.1 iken eğitim sonrası %85.4, iç çamaşırı değiştirme sıklığı her gün değiştiren %11.8 iken eğitim sonrası %47 olarak belirlenmiştir. Er Güneri ve Şen (11) çalışmasında %74.9'unun pamuklu iç çamaşırı kullandığını %53.5'inin iç çamaşırını her gün değiştirdiğini bulmuştur. Doğan (23) çalışmasında katılımcıların %93.1'inin iç çamaşırının çamaşır makinesinde yıkandığını ve çamaşır makinesinde yıkayanların anormal vajinal akıntı şikâyetinin elde yıkayanlara göre daha az olduğunu belirtmiştir. Bilgiç ve arkadaşlarının

(24) çalışmasında %56.7'si pamuklu iç çamaşırı kullanıldığını, %44.3'ü her gün iç çamaşırı değiştirildiğini belirtmiştir. Hamed (21), kadınların %53.4'ünün iç çamaşırını 2-3 günde bir değiştirdiğini ve her gün iç çamaşırı değiştirenlere kıyasla bu grup için daha yüksek vajinit insidansı gösterdiğini bulmuştur. Shah ve arkadaşları (25) kızların %61.8'inin her gün iç çamaşırını değiştirdiğini, kızların %86.5'inin iç çamaşırını güneşte kurduklarını ve %74.7'sinin pamuklu iç çamaşırını tercih ettiklerini belirtmiştir. Araştırma sonuçlarımız diğer çalışmalarla örtüşmektedir ancak yabancı kaynaklarla örtüşmemektedir. İç çamaşırı değiştirme sıklığı genel olarak beklenen düzeyde değildir.

Genital bölge temizliğinde uygun olmayan kimyasal temizlik ürünlerinin kullanılması sonucu doğal flora zarar görmekte ve vajinal akıntı, kötü koku, kaşıntı gibi sorunlara yol açarak devamında enfeksiyon riskini getirmektedir. Araştırmamızda öğrencilerin %93.3'ü herhangi bir kozmetik ürün kullanmadığını belirtmiştir (Tablo 1). Türkmen ve Karagüzel (5) çalışmasında öğrencilerin %16'sının krem ve parfüm gibi ürünler kullandığını bulmuştur. Yapılan çalışmalarda katılımcıların %45'inin ve %57.3'ünün menstrüasyon döneminde kötü kokuyu önlemek için parfüm kullandığı bulunmuştur (22, 26). Çalışmalara bakıldığında araştırmamızda eğitim alma durumu ve bilgiyi okuldan alma durumu yüksek olduğundan genital bölgeye kozmetik ürün kullanma durumu gibi sağlıklı ve yanlış davranışın buna bağlı düşük çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca eğitimden bağımsız olarak gelir düzeyinin hijyen malzemelerine ulaşılabilirliği etkilediği düşünüldüğünde bu tip malzemelere de ulaşım zor olacağından denenmemiş olabileceği düşünülmektedir.

Banyo kişisel hijyen adımlarının önemli bir unsurudur. Genital hijyenin sağlanması için her gün duş şeklinde banyo önerilmektedir (27). Yağmur (28) çalışmasında katılımcıların %67.7'sinin, Ünsal ve arkadaşları (22) çalışmasında %71.2'sinin günde 1 kez banyo yaptıklarını belirlemişlerdir.

Araştırmamızda banyo sıklığını öğrencilerin %47.6'sı 2 günde 1 kez olarak cevap vermişlerdir (Tablo 1).

Menstrüasyon döneminde genital hijyen uygulamaları enfeksiyon riski açısından önemlidir. Bu dönemde banyo yapmak genital bölge hijyeni açısından önerilmektedir ancak uygun banyo şekli ayakta olmalıdır. Yapılan çalışmalarda sırasıyla menstrual dönemde ayakta duş yapma oranları %92.9, %79.4 ve %42.2 olarak belirlenmiştir (5, 22, 26). Er Güneri ve Şen (11) çalışmalarında katılımcıların %56'sının menstrüasyonda duş aldıklarını belirtmiştir. Araştırmamızda öğrencilerin %82.7'si menstrüasyon döneminde duş aldığını, %68.1'i ayakta duş aldığını belirtmiştir (Tablo 1). Dalbudak ve Bilgili (27) kadınlarla yaptığı çalışmada tabureye oturarak duş alan kadınların enfeksiyona yakalanma oranının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Bulgularımız bu çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Menstrüasyon kanının alkali yapısı asidik vajeni olumsuz etkilemekte ayrıca pedlerin kullanılma süresi genital bölgede kapalı ortam oluşturacak bu durumda enfeksiyona neden olacaktır. Araştırmamızda öğrencilerin %5.1'i hijyenik ped kullanmadığını ve %60.2'si menstrual dönemde günde 2-3 kez ped değiştirdiğini ifade etmiştir (Tablo 1). Gedik (3) çalışmasında, eğitim öncesi bir günde ped değiştirme sıklığını %23.5'inin günde 4 kez, %8.1'inin günde 5 kez, eğitim sonrası %30.5'inin günde 4 kez, %69.5'inin günde 5 kez bulmuştur. Durmuş ve Zengin'in (17) çalışmasında uygun sıklıkta ped değiştirmenin düşük oranda olduğu belirlenmiştir. Yağmur (28) çalışmasında %68.8'inin menstrüasyonda hijyenik ped kullanıldığını, %53.6'sının günde 3 ve üzeri hijyenik ped değiştirdiğini belirtmiştir. Er Güneri ve Şen (11) menstrüasyonda hijyenik ped kullanma durumunu %88.8'inin, Koştu ve Beydağ (29) günlük ped değiştirme sıklığının %34.3'ünün 7 saatten uzun olduğunu bulmuştur. Bilgiç ve arkadaşları (24) çalışmasında, öğrencilerin tamamının hijyenik ped kullandığını; %55.6'sının günde 3-4 kez

ped değiştirdiğini belirtmiştir. Shah ve arkadaşları (25) katılımcıların %90.5'inin menstrüasyon sırasında hijyenik ped ve %9'unun tampon kullandığını ve %63'ünün pedlerini günde altı saatte bir değiştirdiğini belirtmiştir. Dalbudak ve Bilgili (27) kadınlarla yaptığı çalışmada tamamına yakınının hijyenik ped kullandığını ancak kanama miktarının durumuna göre ped değiştirdiklerini bulmuştur. Torondel ve arkadaşları (30) daha sık ped değiştiren kadınların az değiştirenlere göre daha az enfeksiyona yakalandığını belirtmiştir. Turan ve Ceylan (31) kızların ped değiştirme oranlarının ekonomik durumlarına göre değiştiğini belirtmiştir. Genel olarak yapılan çalışmalarda ped değiştirme sıklığı yeterli değildir. Genel olarak hijyenik ped kullanılsa da değiştirme sıklığı az olma sebebi eğitimin yeterli olmadığı ya da bazı parametrelerin davranışa dönüşmediği ve sosyoekonomik sebeplerle hijyenik ped sayısının daha az kullanılmaya çalışılması olabileceği düşünülmektedir.

Doğru tuvalet temizliği vajinadan anüse doğru yani önden arkaya doğru olanıdır. Yani vajinadan anüse doğru olması anüste dışkıının vajinaya bulaş olmasını önler ve genital enfeksiyona yakalanma riskini azaltır. Yağmur'un (28) çalışmasında katılımcıların %73.8'i Türkmen ve Karagüzel'in (5) çalışmasında %80.8'i taharetlenmenin önden arkaya doğru yapıldığını belirtmiştir. Gedik (3) çalışmasında, eğitim öncesi önden arkaya doğru temizliğin %16.1 bulurken eğitim sonrası %90.4 olduğunu belirtmiştir. Araştırmamızda öğrencilerin %78.3'ü taharetlenmenin yönünü önden arkaya doğru yaptığını belirtmiştir (Tablo 1). Uygulamanın öğrenciler tarafından doğru uygulandığı görülmektedir ancak yine de sağlık hizmeti verecek olan ve eğitim almış öğrencilerin uygulama oranı bizce daha yüksek olmalıdır.

Genital bölge temizliğinde sabun kullanmak önerilmemektedir. Asidik olan vajen alkali sabun ile temizlenirse doğal florası bozulacağından kaşıntı akıntı ve enfeksiyon şikayetleri oluşacaktır. Vajinanın anatomik yapısından dolayı ıslak kalması yine aynı

şekilde enfeksiyon açısından risk faktörüdür. Bu nedenle doğru olan temizlik su ile temizlenmeli ve tuvalet kâğıdı ile kurulama şeklinde olmalıdır. Araştırmamızda %67.3'ü su ve tuvalet kâğıdı kullandığını belirtmiştir (Tablo 1). Türkmen ve Karagüzel (5) öğrencilerin %70.2'sinin, Er Güneri ve Şen (11) %77.3'ünün temizlikte su ve tuvalet kâğıdı kullandığını belirtmiştir. Bilgiç ve arkadaşları (24) su ve sabunla temizleme oranının %27.1 olduğunu belirtmiştir.

Kişisel hijyenin en önemli unsuru el yıkamadır. Doğru olan el yıkama alışkanlığı su ve sabun ile en az 20 saniyedir. Araştırmamızda öğrencilerin %58.7'si sadece tuvaletten sonra %40.6'sı tuvaletten önce ve sonra yıkadığını belirtmiştir (Tablo 1). Koyun ve arkadaşları (32) yaptığı çalışmada tuvaletten önce ve sonra el yıkama oranı eğitim öncesi %67.5'inin eğitim sonrası ise öğrencilerin tamamının ellerini yıkadığını belirtmiştir. Er Güneri ve Şen (11) %89'unun; Bilgiç ve arkadaşları (24) %78'inin tuvaletten sonra el yıkadığını belirlemiştir.

Günlük ped genital bölgeyi havasız bırakacağından mecbur kalınmadıkça önerilmemektedir. Sağlıklı olanı sık iç çamaşırı değişimidir. Araştırmamızda öğrencilerin %70.1'i günlük ped kullanmadığını belirtmiştir (Tablo 1). Ancak iç çamaşırı değişme sıklığı %55.5'inin 2 günde 1 kez olması sık iç çamaşırı değişimini desteklememektedir.

Genital bölge tüylerinin uzunluğu enfeksiyon açısından hem koku oluşumu açısından risk taşır. Genital bölgeyi travmatize etmeden yapılacak uygulamalar önerilmektedir. Araştırmamızda öğrencilerin %44.9'u jilet kullandığını belirtmiştir (Tablo 1). Ünsal 'ın (33) çalışmasında genital bölgedeki tüylerinin temizliğinde ağda %44.8 ve jilet %39.8 kullanıldığı belirtilmiştir. Bilgiç ve arkadaşlarının (24) çalışmasında %37.1 ağda, %31.1 jilet kullanıldığı bulunmuştur. Ülkemizde geleneksel olarak ağda, sir uygulaması yaygındır. Ancak kıl köklerini travmatize edip abse oluşumlarına sebep olabileceğinden ve sıcak uygulandığı için yanık riski olduğundan tercih edilmemelidir.

Tiryaki ve arkadaşlarının (34) sağlık bilimleri fakültesinde eğitim gören hemşirelik, ebelik, beslenme ve diyetetik, çocuk gelişimi, dil ve konuşma terapisti, sosyal hizmetler, fizik tedavi rehabilitasyon bölümü öğrencileri ile yaptığı çalışmada öğrencilerin yaşları arttıkça anormal bulgu farkındalığının arttığı belirlenmiş bölümlere göre anlamlı bir bulgu bulunmamıştır, Ameade ve Garti (18) sağlık alanında eğitim gören üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, öğrencilerin yaş ve sınıf düzeyi arttıkça menstrual hijyen ve menstrüasyon hakkındaki bilgi düzeyinin arttığını saptamış, özellikle tıp ve ebelik öğrencilerinin menstrüasyon bilgi düzeyleri yüksek çıkmıştır. Aynı şekilde Tablo 2'e bakıldığında ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin bulguları verilmiş ebelik öğrencilerinin bilgi alma durumu %90.2 bilgiyi aldığı yer %68 okul olduğu bulunmuştur. Buna göre daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu, alınan bilginin kaynağı, banyo yapma sıklığı, tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı, genito üriner temizliğinin hangi yöne doğru yapıldığı, iç çamaşırı renk durumu, vajinal akıntıda değişiklik olma durumunda ne yapıldığı, menstrüasyon döneminde duş alma durumu ve duşun alınma şekli ile bölümler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0.05$). Genel olarak ebelik ve hemşirelik öğrencileri arasında çok büyük farklılıklar saptanmamıştır, Araştırmaya hemşirelik öğrencilerinden 1. ve 2.sınıf öğrencileri daha yoğunlukta katılmış olması ve ebelik öğrencilerinin ders müfredatlarının 1.sınıf itibarıyla kadın sağlığını içerdiğinden bazı farklılıklar olabilir.

Genel olarak bakıldığında öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe genital hijyen hakkındaki bilgi ve davranışlarının arttığı tespit edilmiştir. Ayrıca daha önce genital hijyenle ilgili bilgi alma durumu, alınan bilginin kaynağı, tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlığı, genital bölge temizliğinde ne kullanıldığı, genito üriner temizliğinin hangi yöne doğru yapıldığı, iç çamaşırı renk durumu, akıntı özelliği, vajinal akıntıda değişiklik olma durumunda ne yapıldığı, menstrüasyon

döneminde duş alma durumu ve duşun alınma şekli ile sınıflar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p<0.05$) (Tablo 3). Sınıflar arasındaki hem bilgi farklılıkları hem de davranış farklılığının hemşirelik ve ebelik eğitim süreci boyunca aldıkları sağlık eğitimden kaynaklandığı düşünülmektedir. Ardahan ve Bay'ın (12) hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin genital hijyen hakkındaki bilgi düzeylerinin ve davranışlarının değerlendirilmesi adlı çalışmalarında, 4.sınıf öğrencilerinin % 84.8'inin, 1.sınıf öğrencilerinin %38.1'inin konu ile ilgili bilgiyi okuldan aldıklarını belirtmiştir. Araştırmamızda da 3 ve 4.sınıf öğrencilerinin tamamına yakını bilgi aldığını ve bu bilgiyi okuldan aldığını belirtmiştir. Bulgularımız bu çalışma bulgularını destekler niteliktedir.

Toplumunun çeşitli kesitlerinde yapılan çalışmalarda haftada 2-3 kez banyo yapma sıklığı %41.2-80.6 arasında bildirilmektedir (28, 35, 36). Araştırmamızda 4.sınıf %58.6'sı 2 günde 1 kez, 1. sınıfta %47.8'i 3-4 günde 1 kez yanıtını vermiştir (Tablo 3). Ardahan ve Bay (12) banyo yapma sıklığını 1.sınıflarda % 75.3 ve 4.sınıflarda % 77.8 haftada 2-3 kez bulmuştur. Bu çalışmada banyo yapma sıklığının diğer çalışmalarda bildirilenlere göre daha düşük olmasının araştırmanın yapıldığı şehrin soğuk iklim koşullarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ardahan ve Bay'ın (12) çalışmasında, menstrüasyonda banyo yapma sorusuna 4.sınıf öğrencilerinin %81.8'i, 1.sınıf öğrencilerinin %74.2'si evet yanıtı vermiştir. Araştırmamızda 4. sınıf öğrencilerinin %92.7'si, 2 ve 3. sınıf öğrencilerinin %80'den fazlası, 1. sınıf öğrencilerinin de %69.6'sı evet yanıtını vermiştir (Tablo 3). Özdemir ve arkadaşlarının (6) yaptıkları çalışmada vajinal akıntı, 1. sınıf öğrencilerinin %68.8'i, 4. sınıf öğrencilerinin ise %85.3'ü tarafından "normal bir süreç olarak" tanımlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin sınıfları yükseldikçe adet döneminde banyo yapma sıklıkları da artmakta olup (1. sınıf: %63.3, 2. sınıf: %69.4, 3. sınıf: %81.2, 4. sınıf: %89.3) adet döneminde banyo yapmayan

öğrencilerde anormal vajinal akıntı öyküsünün daha yaygın olduğu saptanmıştır. Aynı çalışmada öğrencilerin tuvalete girmeden önce ellerini yıkama sıklıkları ve doğru yönde taharetlenme alışkanlıkları sınıfları yükseldikçe artmakta olduğu bildirilmiştir (6). Ardahan ve Bay'ın (12) çalışmasında genital bölge temizliğinde 1.sınıfların %73.2 ve 4.sınıfların %8.8'i su ve tuvalet kâğıdı kullandıklarını belirtmiştir. Araştırmamızda 3 ve 4.sınıf öğrencilerinin çoğunluğu, 1. sınıf öğrencilerinin %62.3'ü, 2. sınıf öğrencilerinin %54.9'u su ve tuvalet kâğıdı kullandıklarını belirtmiştir. Ardahan ve Bay'ın (12) çalışmasında anlamlı bir fark olmayıp çalışmamızda 3 ve 4. sınıf öğrencilerinin oranı daha yüksek olup istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur.

Demirağ ve arkadaşlarının (15) çalışmasında 2. sınıf öğrencilerinin genital hijyen davranışlarının, 1. sınıflardan daha iyi olduğu bulunmuştur. Araştırmamızda Tablo 3'e bakıldığında bilgi alma durumu, banyo yapma şekli, el yıkama alışkanlığı, perineal temizlik yönü, temizlikte kullanılan ürünler yönünde 3. ve 4.sınıf öğrencileri daha yüksek oranlarda doğru uygulama cevapları vermiştir. Sınıflar arasındaki bilgi düzeyi farklılığının, eğitim süreci boyunca aldıkları sağlık eğitiminden kaynaklandığı düşünülmektedir, Hemşirelik ve ebelik öğrencileri üçüncü sınıfta "Kadın Hastalıkları ve Doğum" derslerini almaktadırlar ve bu dersler kapsamında genital enfeksiyonlar konusu anlatılırken vajinal akıntı, normal ve anormal vajinal akıntı özellikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada öğrencilerin, genital hijyen uygulamalarını bildikleri ve uyguladıkları görülmüş olup tuvaletten önce ve sonra el yıkama alışkanlıklarının, iç çamaşırı ve ped değiştirme sıklıklarının az olması dikkat çekmiştir. Ayrıca bölümler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmış olup ($p<0.05$) bu farkın ebelik bölüm öğrencilerinden olumlu anlamda kaynaklandığı belirlenmiştir. Sınıflar arasındaki hem bilgi farklılıkları hem de davranış farklılığının

hemşirelik ve ebellek eğitim süreci boyunca aldıkları sağlık eğitimden kaynaklandığı düşünülmektedir. Sonuç olarak; hemşirelik ve ebellek bölümünde öğrenim gören kadın öğrencilerin genital hijyen ile ilgili bilgi ve davranışlarının toplumun çeşitli kesitlerine göre daha olumlu olduğu saptanmıştır. Ancak sağlığı koruma ve geliştirme boyutuyla değerlendirildiğinde, öğrencilerin genital hijyeni sağlama ve sürdürme ile ilgili davranışları daha da geliştirilebilir. Özellikle ilk iki sınıfta genital hijyenle ilgili bilgi ve davranışlarda eksiklikler daha fazla tespit edilmiştir. Bu bağlamda müfredat süreci beklenmeden öğrencilerin okula başladığı ilk dönemde sağlık eğitimi yapılması önerilmektedir. Ayrıca özellikle hijyen ile ilgili uygulamaların ilk önce ailede başladığı düşünüldüğünde anne baba eğitim düzeyinin sağlık davranışları üzerinde etkisi de göz ardı edilmemelidir. Özellikle anne bilinç düzeyinin artırılması yönünde birinci basamak sağlık kuruluşlarında kadın sağlığı ve genital hijyen uygulamalarına yönelik düzenli aralıklarla eğitimler planlanması katkı sağlayabilir. Öğrencilerin ikinci eğitim alanı okullardan olduğundan hijyen eğitimi programlarının düzenlenmesi önerilebilir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yapılabilmesi için Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nin Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurul Başkanlığı'ndan 02.04.2021 Tarih ve 2021\163 sayılı etik kurul izni alınmıştır. Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi'nden 14.04.2021 Tarih ve 10926 sayılı kurum izni alınmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilere çalışma hakkında bilgi verilerek "Bilgilendirilmiş Onam" ilkesi, araştırmaya gönüllü olarak katılmayı isteyenlerin alınması ile de "Özerkliğe Saygı" ilkesini içeren etik ilkeler yerine getirilmiştir. Araştırmada Helsinki Bildirgesinde yer alan etik ilkelere uyulmuştur.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Yazarların herhangi bir çıkarıya dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

Yazar Katkıları

Fikir ve tasarım: Ö.K. Veri toplama: B.A. Veri analizi ve yorumlama: Ö.K., B.A. Makale yazımı: Ö.K., Eleştirel inceleme: Ö.K.

Finansman

Herhangi bir kurum veya kuruluşun finansal destek alınmamıştır.

Not: Bu çalışma Kafkas Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak 24.01.2023 tarihinde savunulmuştur

KAYNAKLAR

1. Bayram Değer V. Balçı E. Adölesan dönemde üreme sağlığı, cinsellik ve cinsel eğitimin önemi. Turkish Studies. 2018; 13 (4):1423-48.
2. Karakale H. Üreme Çağındaki Kadınlara Verilen Genital Hijyen Eğitiminin. Kadınların Genital Hijyen Davranış Puanlarına Etkisi. İstinye Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Doğum ve Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. 2020.
3. Gedik AS. Adölesanlara Verilen Planlı Eğitimin Menstrüasyon ve Genital Hijyen Davranışına Etkisinin Belirlenmesi. Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Hemşirelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. 2016.
4. Bulut. A. Yigitbaş. Ç. Çelik. G. Hemşirelik öğrencilerinin perspektifinden genital hijyen davranışları. Ankara Eğitim. Araştırma. Hastanesi Dergisi. 2019; 52(3):227-32.
5. Türkmen H. Karagüzel EN. Gençlerin genital hijyen tutumlarını etkileyen faktörler. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi. 2021;30 (3):190-9.

6. Özdemir S. Ortabağ T. Tosun B. Özdemir Ö. Bebiş H. Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin genital hijyen hakkındaki bilgi düzeylerinin ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*. 2012; 54(2):120-8.
7. Karahan N. Genital hijyen davranışları ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik güvenilirlik çalışması. *İstanbul Med J*. 2017;18:157-62.
8. Palas P. Karaçam Z. Kadınların Tutukevinde Bulunmalarının Genital Hijyen Uygulamalarına Etkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013;16:1
9. Rahman S. Ozan AT. Vajinal akıntı şikâyeti olan kadınlarda sık görülen genital yol enfeksiyonlarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2020; 7(4):469 -75.
10. Karadeniz H. Öztürk R. Ertem G. Analysis of genital hygiene behaviors of women who applied to women's illnesses and birth policlinic. *Erciyes Medical Journal*. 2019; 41(4):402–8.
11. Er Güneri S. Şen S. Öğrenci hemşirelerin genital hijyen uygulamaları ve farkındalıkları. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2020; 7(2): 96 -101.
12. Ardahan M. Bay L. Hemşirelik Yüksekokulu 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin vajinal akıntı ve bireysel hijyen hakkındaki bilgi düzeyleri. *Ege Tıp Dergisi*. 2009;48(1):33- 44.
13. Timur S. Bir üniversite öğrenci yurdunda kalan kız öğrencilerin genital hijyen davranışları. *e-Journal of New World Sciences Academy Medical Sciences*. 2010;5(4):39-48.
14. Bilgiç Çelik D. Dağlar G. Demirel G. Adolesanda jinekolojik sorunlar ve üreme sağlığı üzerine etkileri. *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*.2013; 47(4):157-66.
15. Demirağ H. Hindistan S. Cin A. Tuncay B. Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin genital hijyen davranışlarının incelenmesi. *Bozok Tıp Dergisi*. 2019; 9(1):42-50.
16. Karabulutlu Ö. Kılıç M. Üniversite öğrencilerinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;14(2):39-45.
17. Durmuş MK. Zengin N. Kadınların genital hijyen davranışlarının incelenmesi. *J Health Pro Res*. 2020; 2(3):113-120.
18. Ameade EP. Garti HA. Relationship between female university students' knowledge on menstruation and their menstrual hygiene practices: A study in Tamale. Ghana. *Advances in Preventive Medicine*. 2016;1-10.
19. Aniebue U. Aniebue P. Nwankwo T. The impact of pre-menarcheal training on menstrual practices and hygiene of Nigerian school girls. *The Pan African Medical Journal*. 2009; 2(9):1-9.
20. Çankaya S. Ege E. Evli kadınların genital hijyen davranışlarının ürogenital semptomlar ile ilişkisi. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*. 2014; 6(2):94-101.
21. Hamed AG. The impact of genital hygiene practices on the occurrence of vaginal infection and the development of a nursing fact sheet as prevention massage for vulnrable women. *IOSR Journal of Nursing and Health Science*. 2015; 4(6):55-64.
22. Ünsal A. Özyazıcıoğlu N. Sezgin S. Doğu Karadeniz'deki bir belde ve ona bağlı dokuz köyde yaşayan bireylerin genital hijyen davranışları. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2010;13(2):12-19.

23. Doğan B. Üniversite Öğrencilerinin Anormal Vajinal Akıntı Durumları ve Genital Hijyen Davranışlarının Belirlenmesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Hemşirelik Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. 2020.
24. Bilgiç D. Yüksel P. Gülhan H. Şirin F. Uygun H. Üniversitede yurttan kalan kız öğrencilerin genital hijyen davranışları ve sağlık sonuçları. ACU Sağlık Bilimleri Dergisi. 2018; 3:478-85.
25. Shah SK. Shrestha S. Maharjan PL. Karki K. Upadhyay A. Subedi. S. Gurung. M. Nepal. Lalitpur Metropolitan City'deki ergen kızlar arasında genital sağlık ve hijyen bilgisi ve uygulaması. American Journal of Public Health Research. 2019;7(4): 151-6.
26. Sevil S. Özdemir K. Aleattin U. Dilek A. Tijen N. An Evaluation of the relationship between genital hygiene practices. Genital Infection. Gynecology and Obstetrics. 2013; 3(6):3-5.
27. Dalbudak S. Bilgili N. GATA kadın hastalıkları ve doğum polikliniğine başvuran kadınların genital hijyen davranışları ve bu davranışların vajinal enfeksiyona etkisi. Gülhane Tıp Dergisi. 2013;55:281-7.
28. Yağmur Y. Malatya İli Fırat Sağlık Ocağı Bölgesinde yaşayan 15-49 yaş kadınların genital hijyen davranışları. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 2007; 6(5):325-0.
29. Koştü N. Beydağ Taşçı KD. Jinekoloji polikliniğine başvuran kadınların genital hijyen davranışları. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2009; 12(1):66-71.
30. Torondel B. Sinha S. Mohanty JR. Swain T. Sahoo P. Panda B et al. Association between unhygienic menstrual management practices and prevalence of lower reproductive tract infections: A hospital-based cross-sectional study in Odisha. India. BMC Infection Disease. 2018; 18(1):473-85.
31. Turan T. Ceylan S. 11-14 yaş grubu ilköğretim öğrencilerinin menstrüasyona yönelik bilgileri. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi. 2007; 2(6): 42-52.
32. Koyun A. Özpulat F. Bahar Özvarış Ş. Bir eğitim programı geliştirme ve değerlendirme süreci: ortaöğretim kız öğrencileri için “genital hijyen” eğitim programı. Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2013; 2(4): 443-59.
33. Ünsal A. Hemşireliğin Dört Temel Kavramı: İnsan. Çevre. Sağlık & Hastalık. Hemşirelik. Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2017;1(1):11-28.
34. Tiryaki S. Gezgin E. Göktaş S. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin genital hijyen davranışlarının belirlenmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi. 2021; 9(12):510-22.
35. Ünsal A. Üniversitede okuyan kız öğrencilerin genital hijyen davranışları. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi. 2010; 13(5):79-93.
36. Temel M. Metinoğlu M. Tekirdağ İline bağlı I ve IV nolu sağlık ocaklarına başvuran 15-49 yaş kadınlarda genital hijyen uygulamalarının incelenmesi. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Dergisi. 2007;15(59):91-9.